

IX KONFERENCJA FORUM LIDERÓW BEZPIECZNEJ PRACY

23-24 października 2006 r., Kraków

„Nowe zasady oceny bezpieczeństwa pracy w przedsiębiorstwach dla potrzeb profilaktyki”

Od wielu lat CIOP-PIB prowadzi działania ukierunkowane na wspieranie przedsiębiorstw w zakresie poprawy warunków pracy, a tym samym kształtowanie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy w polskich przedsiębiorstwach. Z myślą o realizacji tego celu przy Instytucie powołano Forum Liderów Bezpiecznej Pracy, które ma służyć wzajemnemu wspomaganie się przedsiębiorstw przez wymianę informacji z zakresu tzw. dobrych praktyk oraz wykorzystywanie osiągnięć naukowych z tego zakresu, uzyskiwanych w ramach programu wieloletniego. Od wielu też lat organizowane są konferencje Forum Liderów. Kolejna, IX konferencja, odbyła się w dniach 23-24 października 2006 r. w Krakowie, a jej tematem były przede wszystkim nowe zasady oceny bezpieczeństwa pracy w przedsiębiorstwach dla potrzeb profilaktyki.

Każde spotkanie w ramach Forum stanowi okazję do zbliżenia między nauką i przemysłem, teorią i praktyką. Jest bardzo ważne, co podkreśliła prowadząca obrady prof. **Danuta Koradecka**, by ostatecznym rezultatem było znalezienie takich metod i takich sposobów, które dadzą ludziom największą szansę na zmianę jakości ich życia i pracy. I to w możliwie najbliższej perspektywie.

Tymczasem skala zagrożeń nie maleje. Jednym z poważniejszych problemów w Polsce staje się hałas. **Zagrożenie hałasem zewnętrznym** w naszym kraju w ostatnich latach wzrosło i jest większe niż w innych państwach UE. Głównym sprawcą tego stanu są środki transportu (zarówno drogowego jak i lotniczego) – ich liczba i stan techniczny. Ważnym elementem jest też **hałas emitowany przez zakłady przemysłowe**. Osobne zagadnienie stanowi wewnętrzny hałas przemysłowy, występujący w tych zakładach w środowisku pracy.

Nie ma wątpliwości, że walka z hałasem w Polsce jest zadaniem pilnym i koniecznym. Mamy do tego odpowiednie środki prawne: dyrektywy WE, ustawy, rozporządzenia, normy, ale nie zawsze są one przestrzegane, a często świadomie lekceważone. W opinii prof. **Zbigniewa Engela** tylko radykalne, kompleksowe i wszechstronne działania mogą poprawić klimat akustyczny w Polsce. Szczególna rola przypada tu pracodawcom, którzy na mocy rozporządzenia ministra gospodarki z

dnia 5 sierpnia 2005 r. (wdrażającego dyrektywę 2003/10/WE) muszą spełniać określone obowiązki w zakresie ochrony pracowników przed hałasem. Nowe przepisy dotyczą wszystkich sektorów gospodarki, w tym transportu morskiego, powietrznego i drogowego, oraz uwzględniają ustalone w dyrektywie WE zmniejszenie wartości granicznej ekspozycji do poziomu 87 dB (A). Podstawową powinnością pracodawcy jest pomiar wielkości charakteryzujących hałas, a następnie ocena ryzyka zawodowego. W razie stwierdzenia przekroczenia wartości dopuszczalnych, pracodawca ustala i wdraża program organizacyjnych i/lub technicznych przedsięwzięć zmierzających do ograniczenia narażenia na hałas, dając pierwszeństwo środkom ograniczania hałasu u źródła i środkom ochrony zbiorowej. Szczegółowych informacji dotyczących nowych przepisów udzielił uczestnikom konferencji dr inż. **Witold Mikulski**.

Obowiązek wdrożenia dyrektyw WE do prawa polskiego zostanie wkrótce dopełniony w odniesieniu do maszyn i innych urządzeń technicznych użytkowanych w miejscu pracy. Projekt rozporządzenia ministra gospodarki w sprawie minimalnych wymagań dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy w zakresie użytkowania maszyn i innych urządzeń technicznych, który obecnie znajduje się w fazie uzgodnień międzyresortowych, będzie uwzględniał wszystkie postanowienia dyrektyw w tej dziedzinie. Tak więc na pracodawcę zostanie nałożony obowiązek dostarczania pracownikom takich nowych maszyn i innych urządzeń technicznych, które spełniają wymagania wszelkich odnoszących się do nich dyrektyw, dostosowania użytkowanych w przedsiębiorstwie „starych” maszyn i urządzeń do minimalnych wymagań odpowiednich dyrektyw, a także właściwego użytkowania maszyn i urządzeń, czyli tak, by przez cały czas eksploatacji spełniały minimalne wymagania.

Oprócz wymagań technicznych, w rozporządzeniu znajdują się też postanowienia dotyczące organizacji pracy: zarówno ogólne (co do użytkowania wszystkich maszyn i urządzeń), jak i szczegółowe (odnoszące się do pewnych ich grup, np. maszyn niestacjonarnych). Ogólnie, uregulowania obejmują **obowiązki pracodawcy dotyczące użytkowania maszyn, przemieszczania ładunków i ludzi, informowania oraz kontrolowania**. We wszystkich tych działaniach pracodawca powinien się kierować zasadą minimalizowania ryzyka. Omawiając te kwestie mgr inż. **Józef Gierasimiuk** zwrócił uwagę na dużą skalę niedociągnięć i zaniedbań we wszystkich wymienionych obszarach, stwierdzoną w wielu przedsiębiorstwach w

Polsce, zwłaszcza małych i średnich. Szczególnie rażące niezgodności dotyczą ochrony przed zagrożeniami wywoływanymi przez ruchome elementy, identyfikacji i oznakowania elementów sterowniczych, możliwości odłączania od zasilania energią oraz zagrożeń prądem elektrycznym. Przed pracodawcą stoi zadanie wnikliwego przeglądu posiadanego parku maszynowego, a następnie ogólnej i szczegółowej oceny stanu bezpieczeństwa. Kolejne kroki to opracowanie planu doprowadzenia do stanu zgodności, realizacja zaplanowanych działań i regularny nadzór. Decyzje podejmowane przez pracodawcę powinny być wypadkową względów technicznych, ekonomicznych i rozeznania rynku.

Od wielu lat do oceny działań w zakresie bhp w przedsiębiorstwie wykorzystuje się wskaźniki statystyczne (w tym wskaźniki wypadków przy pracy, wskaźniki chorób zawodowych), które jednak dają niepełny obraz sytuacji, pokazując skutki, a pomijając przyczyny. W latach 2002-2004 w Anglii w Health and Safety Executive (HSE) podjęto próbę opracowania zintegrowanego wskaźnika służącego do oceny zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy w przedsiębiorstwie.

Tę **brytyjską propozycję oceny funkcjonowania przedsiębiorstwa w obszarze bhp** przedstawiła dr inż. **Zofia Pawłowska**. Wskaźnik zintegrowany oblicza się na podstawie pięciu wskaźników cząstkowych: 1) zarządzanie bhp, 2) wypadki przy pracy, 3) absencja chorobowa, 4) ochrona zdrowia w pracy, 5) poważne awarie i zdarzenia mogące je spowodować. Pierwszy ze wskaźników cząstkowych ma największy wpływ na ogólną ocenę, a jednocześnie obejmuje zagadnienia trudne do ujęcia ilościowego. Pomocne są tu opracowane przez HSE listy kontrolne, w których analitycznie przedstawiono poszczególne elementy zarządzania bhp (planowanie, realizacja, ocena, monitorowanie działań z zakresu bhp, wdrożenie systemu zarządzania bhp, zaangażowanie kierownictwa i pracowników, wymagania stawiane podwykonawcom i poddostawcom). Uczestnicy konferencji mogli bezpośrednio zmierzyć się z procedurą obliczania zintegrowanego wskaźnika. Przeprowadzone zajęcia warsztatowe wywołały żywą dyskusję nad tym, czy propozycja HSE jest odpowiednia do naszych warunków i może być skuteczna na gruncie polskim. Przyznano, że sama idea jest interesująca i warta rozważenia. Z pewnością ocena w ujęciu liczbowym jest nośna, umożliwia dokonywanie porównań. Odpowiedź na pytanie, czy zintegrowany wskaźnik może być wiarygodną miarą funkcjonowania przedsiębiorstwa w dziedzinie bhp, przyniosą doświadczenia tych przedsiębiorstw, które u siebie zastosują tę metodę oceny zarządzania.

Ogólną dyskusję wywołało też **zagadnienie rejestrowania i analizy wydarzeń wypadkowych bezurazowych**, omówione przez mgr. inż. **Grzegorza Dudkę**. Zawarte w dyrektywach WE nowe podejście do bezpieczeństwa i higieny pracy wiąże się z potrzebą gromadzenia informacji na potrzeby prewencji wypadkowej. Dowiedziono, że najlepsze wskazówki do określania przyczyn wypadków można uzyskać w wyniku analizy najliczniejszej grupy wypadków – wypadków powodujących lekkie obrażenia, a przede wszystkim zdarzeń niepowodujących urazów. Jednak uzyskanie tego typu danych jest bardzo trudne. Nie ma jednej ogólnie przyjętej definicji wydarzenia wypadkowego bezurazowego, a nawet zgody co do samej nazwy (używa się określeń: zdarzenie potencjalnie wypadkowe, zdarzenie niebezpieczne, zdarzenie prawie wypadkowe, prawie wypadek, zakłócenie itp.). Z tego wynika zróżnicowanie podejścia w poszczególnych przedsiębiorstwach. Każdy sam ustala, co rejestrować. Najczęściej uwzględnia się usterki i zakłócenia związane z procesami technologicznymi, znacznie rzadziej błędy i niebezpieczne zachowania pracowników. Jednakże w praktyce uzyskanie zgłoszeń zaistnienia takiego wydarzenia jest poważnym problemem. Podstawowym źródłem informacji są pracownicy i jeśli nie będą mieli odpowiedniej motywacji czy w ogóle świadomości sensu zgłaszania niebezpiecznych sytuacji, wprowadzenie systemu rejestracji wydarzeń wypadkowych bezurazowych będzie niemożliwe. Należy dodać, że prowadzenie takiego systemu nie jest wymagane przez prawo, natomiast jest pomocne w prewencji i stanowi element systemu zarządzania bhp. Jego upowszechnienie i szerokie wdrożenie musi być poprzedzone wypracowaniem metod promowania kultury bezpieczeństwa zarówno wśród pracowników jak i pracodawców, a w rezultacie zmianą sposobu myślenia o zdarzeniach potencjalnie wypadkowych.

Poprawa warunków pracy w przedsiębiorstwie ma istotne konsekwencje ekonomiczne. Bezpośrednio wpływa na zmniejszenie wysokości składki na ubezpieczenie wypadkowe ZUS, a tym samym na zmniejszenie kosztów bhp. Nie zachodzi tu jednak proste przełożenie i dlatego niezbędne jest systematyczne **prowadzenie analiz kosztów i korzyści działań na rzecz poprawy warunków pracy**, tak aby uzyskać możliwie największą skuteczność przy jak najmniejszych kosztach. W CIOP-PIB opracowano program komputerowy znakomicie ułatwiający przedsiębiorstwom analizę kosztów i korzyści wynikających z działań na rzecz bhp pn. BHP-AKK. Prezentując program, dr **Jan Rzepecki** zaznaczył, że jest on

przydatny dla dużych i średnich przedsiębiorstw. Umożliwia monitorowanie kosztów bhp, wyznaczanie korzyści działań profilaktycznych oraz prognozowanie kosztów i korzyści bhp. Funkcje programu pozwalają uzyskać karty kosztów wypadków i chorób zawodowych, wyliczenie składki ZUS, a także zestawienia tabelaryczne i graficzne. BHP-AKK jest szczególnie zalecany do oceny efektywności ekonomicznej wdrażanych w przedsiębiorstwach systemów zarządzania bhp.

Ponadto uczestnicy konferencji zapoznali się z sytuacją młodych ludzi na polskim rynku pracy oraz z tegoroczną kampanią informacyjną Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy, przebiegającą pod hasłem „Młodzi pracownicy – bezpieczny start” (informacje na te tematy publikujemy na s. ...).

Podsumowując konferencję, dr inż. **Wiktor M. Zawieska** podziękował za konstruktywną dyskusję i zaapelował o kontynuowanie debaty nad doskonaleniem narzędzi oceny stanu bhp oraz o realne włączenie się przedstawicieli przemysłu w wyznaczanie kierunków dalszych prac badawczych z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy w przedsiębiorstwach. (jd)